

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA QOG'OZ VA TABIIY MATERIALLARDAN QURISH YASASHGA O'RGATISHNING METOD VA USULLARI

D.Q.Asqarova

*NamDU Maktabgacha ta'lim
metodikasi kafedrası dotsenti*

L.Rahimova

*NamDU Maktabgacha ta'lim
yo'nalishi 3-kurs talabasi*

Annotatsiya: Maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalarda tafakkurning tahlil va sintez, taqqoslay bilish kabi bilimlari hali sust rivojlangan bo'ladi. Qurilish materiallari yordamida o'tkaziladigan o'yinlar esa bolalarning tafakkurini, ijodiy qobiliyatini o'stiradi. Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qog'oz va ta'biy materiallardan qurish yasashga o'rgatishning metod va usullari, ahamiyati haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: o'rta guruh, qaychi, bigiz, igna, urug'lar, danak, yordamchi materiallar, qog'oz, karton, plastilin, simlar, kley, tabiat materiallari, shox, barg, ildiz, turli yong'oqlar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida turli xil o'yinchoqlarni yasash uchun qog'ozdan, tabiat materiallaridan keng foydalaniladi. Bolalarga qog'ozning turli xil turlari beriladi: vatman, karton, yupqa va turli qog'ozlar. Tarbiyachi bolalar bilan birga tabiiy materiallarni tayyorlab, bir yil ichida ularni g'amlaydi. Yozda somon, manzarali daraxt mevalari, yong'oqlar teradilar. Mevalar urug'i yaxshilab yuvilib, quritiladi, bunday urug'lar maxsus qutilarda saqlanadi. Bu xildagi qo'llanmalarni yasash uchun: qog'oz, karton, plastilin, sim, gugurt cho'pi, yelim, qaychi kabi materiallardan ham foydalaniladi.

Qog'oz, tabiatdagi tashlandiq, materiallar. Bu materiallardan bolalar bog'chasida turli-tuman o'yinchoqlar yasash jarayonida foydalaniladi. Bu jarayon faqatgina foydali bo'lib qolmay, balki qiziqarli hamda bolalar tomonidan sevib bajariladigan jarayondir. Bolalar xilma-xil turlardagi qog'ozlar bilan ishlaydilar. Xilma-xil tabiat materiallari, manzarali daraxt mevalari, shox-shabj balar va boshqalarni tarbiyachi bolalar bilan birgalikda oldindan tayyorlab boradi. Masalan, urug'lar, danaklar yaxshilab yuvilib, quritilib yig'iladi. Jolud va kashtanlarni daraxtdan to'kilishi bilan terib oladilar. Klen va yasen daraxtining urug'i esa qishda yig'iladi. Har bir tabiat materialining turi alohida qutichalarda saqlanadi. Shuningdek, ulardan o'yinchoqlar yasashda, yordamchi materiallar, qog'oz, karton, plastilin, simlar, kley va mehnat qurollaridan: qaychi, bigiz, igna va boshqalar qo'llaniladi.

Bolalarni yangi qurilish materiallari-qog'oz bilan, uning xususiyati bilan tanishtiriladi. O'rta guruh tarbiyalanuvchilari tabiat materiallari bo'lgan -shox, barg, ildiz, turli yong'oqlar, ularning po'stalaridan narsa yasashga o'rgatib boriladi. Tarbiyachi bolalarga turli tabiiy materiallar borligi va undan turli xil narsalar yasashda foydalanilishi yoritib beriladi. Bolalarda umumiy ko'nikma va malakalar shakllanib boradi, ya'ni predmetlarni tekshirish,

ketma-ketlikka asoslanib ishlash, boshlagan ishni oxirigacha bajarish hamda qo'llarni aniq harakatlantirish va hokazolar.

Dastlabki mashg'ulotda tarbiyachi bolalarga bir necha predmetlarni, qog'ozdan yasalgan o'yinchoqlarni ko'rsatib, uni buklab, yopishtirish orqali archani yasatish uchun o'yinchoq va sovg'alar uchun turli xil qiziqarli o'yinchoqlar yasash mumkinligi haqida gapirib beradi. Birinchi mashg'ulotdayoq bolalar tarbiyachining ko'rsatmasi va tushuntirishi asosida qog'ozni teng ikkiga buklashni o'rganadilar. Keyingi mashg'ulotlarda archa uchun o'yinchoq, sovg'a yasalgan paytlarda bu ko'nikma mustahkamlanadi. Mashg'ulotlarda uycha, avtobus, yuk mashinasini yasatganlarida bolalar tayyor elementlardan o'yinchoq yasash, asosiy qismga alohida detallarni yopishtirishni ham o'rganadilar. Masalan, uychaga - eshik, deraza; avtobusga - oyna, g'ildirak yopishtiradilar. Topshiriqning bunday turini bajarish faqat texnik malakalarni shakllantirib qolmay, balki bolalarning aqliy faoliyatini, mustaqil ishini ham rivojlantiradi. O'yinchoqni yasashdan avval bolalar qaysi qismni bir-biri bilan birlashtirishni, qaysi qismni yopisli

tirish kerakligini o'ylaydi. Yoz paytida bolalar tabiiy materiallardan foydalana boshlaydilar. Avvalo, tarbiyachi bolalarni shu material bilan oldindan yasalgan sodda qurilmalar bilan tanishtirib, alohida predmetlarni, ular o'rtasidagi o'xshashlik, undan qanday foydalanish kerakligini tushuntiradi. Tabiiy material, qog'ozdan qurish-yasash mashg'uloti bilan qurilish materialidan qurish-yasash mashg'uloti almashinib turadi

O'rgatishning asosiy usuli- namunani ko'rsatish va tushuntirishdir. Tushuntirish qisqa va aniq bo'lishi kerak. Tarbiyachining aniq, tushunarli qilib tushuntirishi uchun bolalar vazifani to'liq bajarishlari lozim. Qog'ozdan uycha

yasash davomida, tarbiyachi bolalarga tayyor uychani ko'rsatadi

ikkiga buklangan qalin qog'oz, ustida esa mo'rili tom va u nimadan qilinganini so'raydi. Oldingi tajribalarga tayangan holda, tarbiyachi bolalar bilan birga uychani

ketma-ketlik asosida qurishni davom ettiradi. Qachonki bolalarga

murakkab konstruksiya berilsa, ularning tajribalarini hisobga olgan holda, tarbiyachi bajarish usulini to'laligicha ko'rsatib, tushuntirib beradi. Agar yasaladigan narsa sodda bo'lsa, bolalar o'zlari mustaqil bajarishlari mumkin, lekin tarbiyachi namunani bolalarga ko'rsatadi. Masalan, yozuv kitobchalari yasash mashg'ulotida tarbiyachi bolalarga bir necha xil applikasiya bilan bezatilgan yozuv kitobchalarini namoyish qiladi va bolalarga mustaqil bajarib, so'ng

uni bezashni topshiradi. Yilning oxirida bolalarda qog'oz bilan ishlash tajribasi ortganligi uchun tarbiyachi bolaning xohishi bo'yicha qurish-yasash mashg'uloti o'tkazadi. Tarbiyachi bu mashg'ulotdan 1-2 kun oldin qog'ozdan yasalgan narsalardan ko'rgazma qilib, bolalarga ularning qanday yasalganligini eslatib qo'yadi.

Mashg'ulot davomida tarbiyachi bolalar ishiga rahbarlik qilib, tekshirib boradi. Tayyor bo'lgan narsalarni tahlil qilganda, tarbiyachi asosiy

e'tiborni to'g'ri va ozoda bajarilgan ishlarga qaratadi. Tabiiy materialdan narsa yasashga o'rgatish yilning oxirida boshlanadi. Masalan, yong'oq po'stidan tipratikan yasashga o'rgatishdan oldin tarbiyachi bolalarga tipratikanning o'zini ko'rsatadi. Yoki uning

rasmini ko'rsatadi, uni tanasi igna bilan qoplanganligini, oyoqlari kaltaligini tushuntiradi. Keyin mashg'ulotda tayyor o'yinchoq bilan

rostakam, tirik tipratikanni solishtiradi, so'ng uni qanday yasashni birma-bir ko'rsatadi. Uning tanasi yong'oq po'stidan, ignalari, yuzi plastilindan yasaladi. Avval yong'oq ustiga plastilin surtiladi, yuz tuzilishi va ignalarini yasaydi. Mashg'ulot davomida tarbiyachi bolalarga maslahat berib, yordamlashadi. Bolalarning barcha yasagan narsalari ma'lum bir maqsad uchun ishlatiladi. Albomlar- rasm uchun, yuk mashinasi, uycliqlar-o'yinlar uchun. Shunda bolalarda qiziqish uyg'onadi, shuning uchun narsalarni qiziqib, chiroyli, toza bajaradilar. Qurish-yasash uchun kerak bo'lgan materialni

tayyorlash tarbiyachidan ko'p vaqtni talab etadi. Bolalarda qurilish materiallari bilan turli xil predmetlarning turlicha timsollarini yaratish kabi ijodiy faoliyatini shakllantirish amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.M.SH.Nurmatova,Sh.F.Hasanova,D.E.Azimova"Ustaxonada amaliy mashg'ulot".O'quv qo'llanma". Toshkent-2010 .

2.R.Mavlonova,M.Satbayeva.O'quv ustaxonasida amaliy mashg'ulot.T.Ilm-ziyo.2011y.

3. Shamsiddinovich M. A. RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMINI TO'G'RI TASHKIL ETISH OMILI SIFATIDA: Musayev Ashurali Shamsiddinovich, Yangi asr universiteti o'qituvchisi //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2023. – №. 1. – С. 309-313.

4. Musaev A. TECHNOLOGIES FOR ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 146-149.

5. Musaev A. TECHNOLOGIES FOR ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 146-149.

6. Мусаев А. Ш. РАҚАМЛИ ТАЪЛИМ МУҲИТИДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИ ДАСТУРИЙ ВОСИТАЛАР АСОСИДА ТАШКИЛ ЭТИШ //E Conference Zone. – 2022. – С. 125-128.

7. Мусаев А. Ш. ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА КОМПЕТЕНТЛИ МУТАХАССИС ТАЙЁРЛАШДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИНГ ЎЗИГА ХОС ҲУСУСИЯТЛАРИ //E Conference Zone. – 2022. – С. 115-117.

8. Irisbayeva Y. Using " Cluster" Method //Eastern European Scientific Journal. – 2018. – №. 6.

9. Irisbayeva Y. Future Educators Professional Readiness to Interact with Preschool Children //Eastern European Scientific Journal. – 2019. – №. 1.

10. Irisbayeva Y. PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE EDUCATORS TO INTERACT WITH CHILDREN OF PRESCHOOL AGE //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2019. – Т. 7. – №. 7.

11. O'tbosarovna I. Y. Improving the professional pedagogical preparation of students to interact with children's mechanisms //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. – 2022. – Т. 2. – №. 1.5 Pedagogical sciences.

12. Yo I. MULOQOT JARAYONIDA BOLA SHAXSINI RIJOVLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIHATLARI //Экономика и социум. – 2023. – №. 6-1 (109). – С. 165-169.

13. O'tbosarovna I. Y. Pedagogical opportunities for improving the readiness of students to interact with children //Confrencea. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 268-270.

14. Ирисбаева Ё. У. ТЕОРИЯ ДЕТСКОЙ ИГРЫ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ //Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста. – 2023. – С. 26-32.

15. Ирисбаева Ё. У. СВЯЗНАЯ РЕЧЬ-ГЛАВНОЕ ДОСТИЖЕНИЕ В РЕЧЕВОМ РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА //Экономика и социум. – 2021. – №. 10 (89). – С. 695-698.